

YENİ TÜRK LİRASINA GEÇİŞ SÜRECİNDE KAYIT DÜZENİ VE MUHASEBE İŞLEMLERİ

GİRİŞ

Ulusal ekonomimizde 1980 - 2002 döneminde yaşanan enflasyonist süreç, dolaşımdaki banknot tutarına da yansımış, 5083 sayılı Kanun gerekçesinde belirtildiği üzere, 31.12.1980 tarihinde 278,6 milyar Türk Lirası olan tedavüldeki banknot tutarı (emisyon hacmi) 31.12.2002 tarihinde 7 katrilyon 635 trilyon 621,9 milyar Türk Lirasına (27.407 katına) ulaşmıştır.

Bu gelişmenin bir sonucu olarak 1927 yılından 1980 yılına kadar dolaşımdaki banknot ihtiyacı 50 Kuruş ile 1.000 Türk Lirası arasında değişik değerlerdeki banknotlarla karşılanabilirken, 1981 yılından günümüze kadar geçen zaman içinde artan dolaşım ihtiyacını karşılayabilmek için üst değerde yeni banknotlar dolaşıma çıkarılmış ve en küçük değerlerdeki banknotlar da tedavülden çekilerek dolaşımdaki banknot kompozisyonu 2002 yılı sonunda 50.000, 100.000, 250.000, 500.000, 1.000.000, 5.000.000, 10.000.000 ve 20.000.000 Türk Liralık banknotlardan oluşmuştur.

Paramızın taşıdığı kupür değeri bakımından, bugün dünyada rastlanmayan büyüklüklere ulaşması sonucunda, ifade ve yazılmasında çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır.

Bu nedenle, paramızdan altı sıfır atılarak bir milyon Türk Lirası eşittir bir Yeni Türk Lirası (1.000.000 TL = 1 YTL) değişim oranında yeni bir para birimine geçilmesi ve ulusal ekonominin kapsamına giren parasal değer ve kayıtlarda genel bir sadeleştirilme yapılması uygulama açısından pratik bir çözüm olarak görülmüş ve 31.01.2004 tarih ve 25363 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5083 sayılı Kanun ile Türkiye Cumhuriyeti para biriminin 01.01.2005 tarihinden itibaren Yeni Türk Lirası (YTL), alt biriminin Yeni Kuruş (YKr) olacağı ve bir Yeni Türk Lirasının yüz Yeni Kuruşa eşit olduğu belirtilmiştir.

Türk Lirasından, Yeni Türk Lirasına geçiş aşamasında, kayıt ve muhasebe düzeni ile ilgili olarak 13 sıra numaralı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği¹ ile düzenlemeler yapılmıştır. Bu yazının konusunu, söz konusu tebliğ ile yapılan düzenlemelerin ışığı altında Yeni Türk Lirasına geçiş sürecinde kayıt ve muhasebe düzeninde yapılması gereken işlemler oluşturacaktır.

I. YENİ TÜRK LİRASI İLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER

Yeni Türk Lirası ile ilgili 5083 ve 5228² sayılı Kanunlar ile düzenlemeler yapılmıştır. Söz konusu düzenlemeler aşağıdaki gibi özetlenebilir.

5083 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Para Birimi Hakkında Kanun'un;

¹ 13 sıra numaralı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, 06.10.2004 tarih ve 25605 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

² 5228 sayılı Kanun, 31.07.2004 tarih ve 25539 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

- 1'inci maddesinde Türkiye Cumhuriyeti Devletinin para biriminin Yeni Türk Lirası (YTL), alt biriminin Yeni Kuruş (YKr) olacağı ve bir Yeni Türk Lirasının yüz Yeni Kuruşa eşit olduğu,

- 5228 sayılı Kanun ile değiştirilen 2'nci maddesinde Türk Lirası değerlerin Yeni Türk Lirasına dönüştürülürken bir milyon Türk Lirası (1.000.000 TL) eşittir bir Yeni Türk Lirası değişim oranının esas alınacağı, Türk Lirası değerlerin Yeni Türk Lirasına dönüşüm işlemlerinin ve Yeni Türk Lirası cinsinden yapılan işlemlerin sonuçlarında ve ödeme aşamalarında yarım Yeni Kuruş ve üzerindeki değerlerin bir Yeni Kuruşa tamamlanacağı ve yarım Yeni Kuruşun altındaki değerlerin dikkate alınmayacağı,

- 3'üncü maddesinde kanunlarda ve diğer mevzuatta, işlemlerde, yargı kararlarında, hukuki muamelelerde, kıymetli evrak ve hukuki sonuç doğuran diğer belgeler ile ödeme ve değişim araçlarında Türk Lirasına veya liraya yapılan atıfların 2'nci maddede belirtilen değişim oranında Yeni Türk Lirasına yapılmış sayılacağı,

- Geçici 1'inci maddesinin birinci fıkrasında halen tedavülde bulunan Türk Lirası banknotlar ile madeni paraların 01.01.2005 – 31.12.2005 tarihleri arasında Yeni Türk Lirası banknotlarla ve yeni çıkarılacak madeni paralarla birlikte tedavül edeceği,

- Geçici 3'üncü maddesinde 01.01.2005 – 31.12.2005 tarihleri arasında da bütün mal ve hizmet bedellerinin 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 12'nci maddesi çerçevesinde düzenlenecek etiket ve tarife listelerinde Türk Lirası ve Yeni Türk Lirası üzerinden ayrı ayrı gösterilmesinin zorunlu olduğu,

hükümleri bulunmaktadır.

Buna göre, 5083 sayılı Kanunla yapılan düzenlemeler çerçevesinde Yeni Türk Lirası kullanımında muhasebe sistemine ilişkin olarak işletmeler tarafından uyulacak esaslar aşağıda açıklanmıştır.

II. YENİ TÜRK LİRASI KULLANIMINDA KAYIT DÜZENİ VE MUHASEBE SİSTEMİNDE UYULACAK ESASLAR

1. 01.01.2005 Tarihine Kadar Uygulanacak Kayıt Düzeni ve Muhasebe İşlemleri

5083 sayılı Kanun'un 1'inci maddesinin yürürlük tarihi 01.01.2005'dir. Bu nedenle, 31.12.2004 tarihine kadar düzenlenecek belgelerde ve uygulanacak muhasebe sisteminde Yeni Türk Lirası ile ilgili olarak yapılacak herhangi bir işlem bulunmamaktadır. Dolayısıyla, 31.12.2004 tarihi sonuna kadar düzenlenecek tüm belgeler (fatura, serbest meslek makbuzu, sevk irsaliyesi, vb.) Türk Lirası üzerinden düzenlenecek, dönem sonu işlemleri dahil tüm muhasebe kayıtları Türk Lirası üzerinden yapılacak ve mali tablolar Türk Lirası üzerinden düzenlenecektir. Bu belgeler ve muhasebe kayıtları 01.01.2005 tarihinden sonra da aynen oldukları gibi muhafaza edilecektir.

Örneğin, 2004 hesap dönemi sonuçlarını gösterecek gelir tablosu ve bilanço Türk Lirası Rakamlarını ihtiva edecek şekilde düzenlenecek ve bu mali tabloların kayıtlı olduğu defter ve belgeler Türk Ticaret Kanunu'nda ve Vergi Usul Kanunu'nda belirtilen zamanaşımı süreleri içinde olduğu şekliyle muhafaza edilecektir.

2. 01.01.2005 Tarihli Açılış Kaydının Yapılması ve Bu Tarihten Sonraki Kayıt ve Muhasebe İşlemleri

31.12.2004 tarihli bilanço tutarları Kanunda belirtilen değişim oranı (1.000.000.TL. = 1 YTL.) esas alınarak 01.01.2005 tarihi itibariyle Yeni Türk Lirasına dönüştürülecek ve dönüştürülen bu tutarlar açılış kayıtları olarak muhasebeleştirilecektir.³

01.01.2005 tarihinden itibaren düzenlenecek tüm belgeler ve yapılacak muhasebe kayıtları sadece Yeni Türk Lirası ve Yeni Kuruş üzerinden olacaktır. 5083 sayılı Kanun'un 5228 sayılı Kanun ile değiştirilen 2'nci maddesine göre, en küçük para birimi 1 YKr olduğu ve YTL cinsinden yapılan işlemlerin sonuçlarında ve ödeme aşamalarında yarım YKr ve üzerindeki değerler 1 YKr'a tamamlanacağı için **en küçük muhasebe ve fatura değeri 1 YKr olacaktır.**

13 sıra numaralı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği henüz taslak aşamasında iken, birim fiyatları 1 YKr'un altında olan mal ve hizmetlerin maliyet muhasebesi hesaplarında noktadan sonra ihtiyaç duyulan kadar basamak olabilecek şekilde kaydedilebileceği belirtilmişti. Ancak, bu ifade tebliğ Resmi Gazete'de yayımlanmadan önce çıkarılmış ve en küçük muhasebe değerinin 1 YKr. olacağı ifade edilmiştir.

2005 yılı boyunca Türk Lirası ve Yeni Türk Lirasının birlikte kabul edilmesi ve 2005 takvim yılında bütün mal ve hizmet bedellerinin etiket ve tarife listelerinin Türk Lirası ve Yeni Türk Lirası para birimleri üzerinden ayrı ayrı gösterilmesi belge düzenleme ve muhasebe kayıtlarında YTL'nin esas alınmasını etkilemeyecektir. Örneğin, 2005 yılı içinde 50.000.000.-TL.'ye satılan bir mal için yapılacak muhasebe kaydında; "600- Yurtiçi Satışlar" Hesabına 50 YTL., "391- Hesaplanan KDV" hesabına da 9 YTL., kaydedilecektir.

Önceki dönemlere ilişkin olmakla birlikte 01.01.2005 tarihinden sonra düzenlenecek faturalar, verilecek beyannameler ve bildirimlerin de Yeni Türk Lirasına dönüştürülmesi ve bu belgelerin Yeni Türk Lirası üzerinden düzenlenmesi ve hesaplara kaydedilmesi gerekmektedir. Beyanname ve bildirim düzeninde uyulacak esaslar aşığıda açıklanmıştır.

Görüldüęü üzere, 01.01.2005 tarihinden sonra, işlem Türk Lirası üzerinden gerçekleştirilmiş olsa bile, düzenlenecek tüm belgeler (fatura, serbest meslek makbuzu, sevk irsaliyesi, vb.) Yeni Türk Lirası üzerinden düzenlenecek ve yapılacak tüm muhasebe kayıtları Yeni Türk Lirası üzerinden yapılacaktır.

a) 31.12.2004 Tarihli Bilançoda Yer Alan Türk Lirası Değerli Hesapların Yeni Türk Lirasına Dönüştürülmesi

İşletmeler, yukarıda açıklanđıęı üzere, ilk işlem olarak 31.12.2004 tarihli bilanço hesaplarında yer alan TL değerleri 01.01.2005 tarihinde YTL para birimine dönüştüreceklerdir.

Hesaplardaki toplam TL tutarların YTL'na dönüşümünde bulunacak tutar ile alt hesapların daha sonra ayrı ayrı dönüşümü halinde bulunacak tutarlar toplamı tamamlamalar (yuvarlamalar) nedeniyle eşit olmayabilecektir. Bu nedenle, işletmeler tek düzen hesap

³ Dönüşüm işlemlerinde kullanılmak üzere hazırlanan örnek Excell programı ve dönüşüm tablosu 13 sıra numaralı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nin 1 ve 2 numaralı eklerinde yer almaktadır.

planına uygun bir şekilde defter-i kebir hesaplarında yer alan TL tutarların YTL'na dönüşümü işlemlerine yardımcı hesapların varsa alt hesaplarının, diğer bir ifadeyle hesap planlarının en son kırılımdaki hesaplarının tek tek Yeni Türk Lirasına çevrilmesi suretiyle bulunan ana hesap toplam tutarının muhasebe kaydını yapacaklardır. 31.12.2004 tarihli bilanço tutarlarının bu şekilde YTL'na dönüştürülmüş tutarları 01.01.2005 tarihli bilançonun açılış kayıtları olacaktır.

Dönüşüm işleminin, alt hesaplardan başlanarak ana hesaba ulaşılması şeklinde yapılması nedeniyle, ortaya çıkabilecek olumlu farklar, tek düzen hesap planında yer alan "679- Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar" hesabına, olumsuz farklar ise "689 Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar" hesabında izlenerek hesaplarda denklik sağlanacaktır.

01.01.2005 tarihi itibarıyla YTL para birimine dönüştürülen bilançoda ortaya çıkan ve tek düzen hesap planında yer alan "679 Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar" hesabında izlenecek olan olumlu farklar vergi matrahının hesabında gelir olarak dikkate alınacaktır. Bilançoda ortaya çıkan ve tek düzen hesap planında yer alan "689 Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar" hesabında izlenecek olan olumsuz farklar ise vergi matrahının hesabında kanunen kabul edilen gider olarak dikkate alınacaktır. Bu nedenle mükelleflerin dönüşüm işlemlerini yaparken çok dikkatli davranmaları ve 13 sıra numaralı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nin 1 ve 2 numaralı eklerinden faydalanmaları gerekmektedir.

Ayrıca, banka veya sigorta şirketlerinde, dönüşüm sonucu ortaya çıkan olumlu farklar, bu şirketler lehine para kaldığı anlamına gelmektedir. Ancak, lehe kalan bu paralar için Banka ve Sigorta Muamelesi Vergisi hesaplanmayacağı 13 sıra numaralı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nde belirtilmiştir.

Dönüşüm işlemlerini açıklamak amacıyla 13 sıra numaralı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nde verilen örnek aynen aşağıya alınmıştır.

Örnek:

(X) İşletmesinin 31.12.2004 tarihli 120 Alıcılar Hesabının kapanış ve 01.01.2005 tarihli açılış maddesi aşağıda belirtildiği şekilde olacaktır:

31/12/2004 tarihi itibarıyla 120 Alıcılar hesabı:

Hesap Kodu	Hesap Adı	Borç (TL)
120	Alıcılar	5.738.275.200
120 01	Adana Müşterileri	5.367.510.400
120 01 01	A A.Ş.	5.142.503.200
120 01 02	B A.Ş.	225.007.200
120 06	Ankara Müşterileri	370.764.800
120 06 01	E A.Ş.	120.452.400
120 06 02	F A.Ş.	250.312.400

01/01/2005 tarihli 120 Alıcılar hesabı:

Hesap Kodu	Hesap Adı	Borç (YTL)
120	Alıcılar	5.738,27
120 01	Adana Müşterileri	5.367,51
120 01 01	A A.Ş.	5.142,50
120 01 02	B A.Ş.	225,01
120 06	Ankara Müşterileri	370,76
120 06 01	E A.Ş.	120,45
120 06 02	F A.Ş.	250,31

Yukarıdaki dönüştürme işlemi, en alt hesaptan başlanarak yapılmıştır. Öncelikle Ankara ve Adana müşterilerinin altında yer alan hesap tutarları Yeni Türk Lirasına dönüştürülerek, alıcılar hesaplarının alt hesaplarının YTL para birimi ile toplam tutarları bulunmuş ve bu tutarlar toplanarak alıcılar hesabının tutarı YTL cinsinde tespit edilmiştir.

Amortismanla tabi iktisadi kıymetlerin TL birimindeki değerleri YTL'na dönüştürülürken her bir iktisadi kıymet için ayrı ayrı dönüşüm işlemi yapılacaktır. Aynı şekilde bu iktisadi kıymetlerin birikmiş amortismanları da ayrı ayrı YTL'na dönüştürülecektir.

Örnek:

(Y) İşletmesinin 31.12.2004 tarihi itibarıyla “255- Demirbaşlar” ve “257 Birikmiş Amortismanlar” hesabı aşağıdaki gibidir.

Hesap Kodu	Hesap Adı	Borç (TL)
255	Demirbaşlar	3.522.476.100
255 01	Mobilya Takımı	2.267.712.300
255 02	Bilgisayar	1.254.763 800
		Alacak (TL)
257	Birikmiş Amortismanlar	1.611.580.140
257 01	Mobilya Takımı	1.360.627.380
257 02	Bilgisayar	250.952.760

(Y) İşletmesinin 01/01/2005 tarihi itibarıyla “255- Demirbaşlar” ve “257- Birikmiş Amortismanlar” hesabı aşağıdaki gibi olacaktır.

Hesap Kodu	Hesap Adı	Borç (YTL)
255	Demirbaşlar	3.522,47
255 01	Mobilya Takımı	2.267,71
255 02	Bilgisayar	1.254,76
		Alacak (YTL)
257	Birikmiş Amortismanlar	1.611,58
257 01	Mobilya Takımı	1.360,63
257 02	Bilgisayar	250,95

Çek ve senet portföylerinde bulunan değerlerin YTL'na dönüştürülmesi işlemlerinde de yukarıda belirtildiği şekilde işlem yapılacaktır. Her bir çek veya senet tutarının ayrı ayrı YTL para birimine dönüştürülerek ana hesap tutarına ulaşılması ile muavin hesaplara inilmeden sadece ana hesap tutarı toplamının YTL'na çevrilmesi durumunda fark ortaya

çıkabilecektir. Ayrıca, daha sonraki tarihlerde işlem yapılması sırasında her bir çek veya senet tutarının YTL'na dönüştürülmesi gerektiğinden her bir çek veya senet tutarı YTL'na dönüştürülerek çek ve senet portföyü toplam tutarları bulunacaktır.

Örnek:

(Y) İşletmesinin 31.12.2004 tarihi itibariyle “101- Alınan Çekler” ve “121- Alacak Senetleri” hesapları aşağıdaki şekildedir:

Hesap Kodu	Hesap Adı	Borç (TL)
101	Alınan Çekler	827.728.200
101 01	Portföydeki Çekler	500.443.200
101 02	Tahsildeki Çekler	327.285.000
		Borç (TL)
121	Alacak Senetleri	14.905.842.500
121 01	Portföydeki Senetler	13.390.417.500
121 02	Tahsildeki Senetler	1.515.425.000

(Y) İşletmesinin 01.01.2005 tarihi itibariyle “101- Alınan Çekler” ve “121- Alacak Senetleri” hesapları aşağıdaki gibi olacaktır:

Hesap Kodu	Hesap Adı	Borç (YTL)
101	Alınan Çekler	827,73
101 01	Portföydeki Çekler	500,44
101 02	Tahsildeki Çekler	327,29
		Borç (YTL)
121	Alacak Senetleri	14.905,85
121 01	Portföydeki Senetler	13.390,42
121 02	Tahsildeki Senetler	1.515,43

b) 01.01.2005 Tarihinden Sonra Yapılacak Muhasebe İşlemleri

Yukarıda belirtildiği gibi, 5083 sayılı Kanun'un geçici 1'inci maddesinin birinci fıkrasında, tedavülde bulunan Türk Lirası banknotlar ile madeni paraların 01.01.2005 – 31.12.2005 tarihleri arasında yeni çıkarılacak Yeni Türk Lirası banknotlar ve madeni paralarla birlikte tedavül edecektir. Buna göre, isteyen mükellefler her iki para birimini Kasa hesabında açılacak YTL ve TL alt hesaplarında izleyebileceklerdir.

01.01.2005 tarihinden önce satılan ve faturası TL üzerinden düzenlenmiş malların bu tarihten sonra iade edilmesi halinde, faturadaki tutarlar YTL'na dönüştürülerek hesaplara alınacak ve düzenlenecek iade faturaları YTL para birimi üzerinden düzenlenerek muhasebe kaydı yapılacaktır.

01.01.2005 tarihinden itibaren ödeme aşaması ve işlem sonuçlarında kullanılacak en küçük para birimi 1 Yeni Kuruş olacağı için hesaplanan vergiler de en az 1 YKr olacaktır. **Hesaplanan verginin yarım YKr altında olması halinde bu vergi dikkate ve hesaplara alınmayacaktır. Ancak, hesaplanan vergi, yarım YKr'dan büyük ve 1 YKr'dan küçük ise 1 YKr'a tamamlanacaktır.**

Örneğin, 01.01.2005 tarihinden sonra bir banka şubesi tarafından 2 ABD doları satıldığını ve 1 ABD Doları satış kurunun da 1 ABD Doları =1,50 YTL (Bir YTL elliYKr) olduğunu varsayalım. Kambiyo muamelelerinde satış tutarı üzerinden hesaplanacak Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (3 YTL X 0.001 = 0.003 YTL =) 0.3 YKr olacaktır. Bu durumda, hesaplanan vergi yarım YKr'un altında olduğu için dikkate alınmayacaktır. Satış tutarının 5 YTL olması halinde ise hesaplanan vergi yarım YKr olacağı (5 YTL X 0.001= 0.005 YTL) ve yarım YKr'lar 1 YKr'a tamamlanacağı için hesaplanan vergi 1 YKr olacaktır.

Hesaplarda iz bedeli ile takip edilen kayıtlarda en küçük para birimi olan 1 YKr kullanılacaktır. 01.01.2005 tarihinden önceki kayıtlarda ekonomik ömrü dolan amortisman tabi iktisadi kıymetlerin 1 TL olan iz bedelleri de 1 YKr'a dönüştürülecek ve hesaplara 0.01 YTL olarak kaydedilecektir.

Mali tablolarının karşılaştırmalı olarak (önceki dönem-cari dönem) düzenlenmesindeki amaç söz konusu tabloların kıyaslanarak analizinin yapılması olduğundan önceki döneme ait olan tablolarda kullanılan para birimi ile cari döneme ait para biriminin aynı olması gerekmektedir. Bu nedenle, 2004 mali yılı işlemlerine ilişkin olarak düzenlenen ancak, 01.01.2005 tarihinden sonra verilmesi gereken gelir ve kurumlar vergisi beyannameleri ekinde yer alan mali tablolarında kullanılacak para birimi YTL olacaktır.

İşletmeler, YTL'na dönüşümü sonrası itibari kıymeti toplamı 1 YKr altında olan hisse senetlerini ve menkul kıymetlerini 1 YKr olarak izleyebileceklerdir. Bu durumun varlığı halinde bilanço dipnotlarında gerekli açıklamanın yapılması gerekmektedir. Bu işletmelerin, Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca anonim şirket hisse senetlerinin itibari değerinin YTL'na dönüştürülmesinde ve ortaklık haklarının kullanımında ortaya çıkabilecek tereddütlerin giderilmesi ve bu değerlerin yeni para birimine uygun hale getirilmesi amacıyla hazırlanan kanun tasarısını ve düzenlemelerinin izlenmesi gerekmektedir.

3. Kendilerine Özel Hesap Dönemi Tayin Edilen Mükellefler İçin Kayıt Düzeni ve Muhasebe İşlemleri

Maliye Bakanlığınca özel hesap dönemi tayin edilen mükellefler de 01.01.2005 tarihinde normal vergilendirme dönemine sahip diğer mükellefler gibi işlem yapacaklardır. Ancak, bu mükellefler 31.12.2004 tarihi itibariyle geçici mizan çıkartacaklar, mizanda yer alan hesapları diğer mükelleflerin tabi oldukları esas ve usuller çerçevesinde YTL para birimine dönüştürecekler ve bu tutarları 01.01.2005 tarihli açılış maddesi olarak muhasebeleştireceklerdir.

Dolayısıyla, kendilerine özel hesap dönemi tayin edilen mükellefler, 31.12.2004 tarihi sonuna kadar düzenleyecekleri tüm belgeleri (fatura, serbest meslek makbuzu, sevk irsaliyesi, vb.) Türk Lirası üzerinden düzenleyecekler ve dönem sonu işlemleri dahil tüm muhasebe kayıtlarını Türk Lirası üzerinden yapacaklardır. 01.01.2005 tarihinden itibaren ise, bu tarihte yeni hesap dönemleri başlamayacak olsa bile, düzenleyecekleri tüm belgeleri ve yapacakları muhasebe kayıtlarını sadece Yeni Türk Lirası ve Yeni Kuruş üzerinden yapacaklardır.

Kendilerine özel hesap dönemi tayin edilen mükelleflerin, normal hesap dönemine sahip olan mükelleflerden farklı olarak yapmaları gereken tek işlem, bu mükelleflerin 31.12.2004 itibariyle hesap dönemi sonuçlarını gösteren bilançoları oluşmayacağı için, bu tarih itibariyle geçici mizan çıkarmaları ve mizanda yer alan hesapları diğer mükelleflerin tabi

oldukları esas ve usuller çerçevesinde YTL para birimine dönüştürmeleri ve bu tutarları 01.01.2005 tarihli açılış maddesi olarak muhasebeleştirmeleridir.

4. İşletme Hesabı Esasında Defter Tutan Mükellefler

Bilanço esas dışında işletme hesabı esasına göre defter tutan diğer mükellefler de 01.01.2005 tarihinden itibaren YTL para birimine göre defter tutacaklardır. Bu mükellefler 2005 yılına devreden dönem sonu mal tutarları toplamı ve amortismanına tabi iktisadi kıymetler gibi kayıtlarını YTL'na dönüştürerek kaydedeceklerdir.

III. BEYANNAME, BİLDİRİM VE BELGE DÜZENİNDE UYULACAK ESASLAR

1. 2004 Hesap Dönemine Ait Olmakla Birlikte 01.01.2005 Tarihinden Sonra Verilecek Beyannamelerde Uyulacak Esaslar

2004 hesap dönemine ilişkin olmakla birlikte, 01.01.2005 tarihinden sonra verilecek beyannameler düzenlenmesinde YTL para birimi esas alınacak ve söz konusu beyannameler ve belgeler YTL üzerinden düzenlenecektir. Bu durumda; 01.01.2005 tarihinden sonra verilecek, yıllık gelir vergisi, kurumlar vergisi, katma değer vergisi özel tüketim vergisi, muhtasar, münferit, geçici vergi vb. beyannamelerin YTL üzerinden düzenlenerek verilmesi gerekmektedir.

Burada bir hususu belirtmekte yarar vardır. 2004 hesap dönemine ait olup, 01.01.2005 tarihinden sonra verilecek beyannamelerde yer alan tutarların detaylarının YTL'na dönüştürülmesine gerek yoktur. Yalnızca beyannameye ithal edilecek toplam tutarların YTL'na dönüştürülmesi yeterli olacaktır. Örneğin, Aralık 2004 dönemine ait indirilecek katma değer vergisi listesinin Türk Lirası para birimini içerecek şekilde düzenlenmesi mümkündür. Ancak, bu döneme ait katma değer vergisi beyannamesinde, indirilecek katma değer vergisinin Yeni Türk Lirası para birimi ile düzenlenmesi gerekmektedir.

2. 2004 Yılı Harcamalarından Kaynaklanan Ücretlilerde Vergi İndirimi Uygulamasında Uyulacak Esaslar

2004 yılı harcamalarından kaynaklanan ücretlilerde vergi indirimi uygulamasında, vergi indirimine esas alınacak belgeler 2004 yılında yapılan harcamalara ait olduğundan belgelerdeki para birimi TL olacaktır. 2004 yılında yapılan harcamalar karşılığında alınan belgelerdeki tutarlar ile azami indirim tutarının belirleneceği 2004 yılı vergi matrahı TL üzerinden belirtildiğinden, **20.01.2005 tarihine kadar verilecek Vergi İndirimine Ait Bildirimler TL üzerinden doldurulacaktır.** Ancak, 01.01.2005 tarihinden itibaren ücretlerin YTL olarak ifade edilmesi ve mahsubunun aynı para birimiyle ifade edilen değerler oranında yapılabilecek olması nedeniyle, TL olarak hesaplanan vergi indirimi tutarı **bildirimi alan işveren tarafından YTL'na çevrilerek Muhtasar Beynamede mahsup konusu yapılacaktır.** 2004 yılında işten ayrılan, emekli olan ve ölenlere ait bildirimler hakkında da aynı şekilde işlem yapılacaktır.

3. Ödeme Kaydedici Cihazlara İlişkin Olarak Yapılacak İşlemler

Ödeme kaydedici cihaz üretici veya ithalatçıları, Maliye Bakanlığına müracaat ederek gerekli izni aldıktan sonra, daha önce onaylananlar da dahil olmak üzere tüm ödeme

kaydedici cihazlarını YTL ve YKr'u esas alacak tarzda düzenleyeceklerdir. Bu konudaki düzenleme işlemleri, en geç 31.03.2005 tarihine kadar tamamlanmış olacaktır. 01.01.2005 tarihinden (bu tarih dahil) sonra satılacak bütün ödeme kaydedici cihazlar, YTL ve YKr esasına göre işlem yapacak özellikte olacak ve bu özelliği taşımayan cihazların satışı yapılamayacaktır. Ancak, en geç 31.03.2005 tarihine kadar ödeme kaydedici cihazlarını YTL ve YKr'u esas alacak tarzda düzenleyememiş olan işletmelerin verecekleri yazar kasa fişleri TL üzerinden düzenlenecektir. Bu fişlerdeki TL tutarlar YTL'na dönüştürülerek kayıtlara alınacaktır.⁴

4. Faturalarda KDV ve ÖTV'nin Hesaplanması

Mal ve hizmet teslimlerine ilişkin olarak düzenlenecek fatura veya fatura yerine geçen belgelerde aynı orana tabi birden fazla mal veya hizmet bedeli gösterildiğinde katma değer vergisi aynı orana tabi mal ve hizmetlerin matrah toplamları dikkate alınarak hesaplanacaktır. Farklı orana tabi mal ve hizmetlerin aynı faturada gösterilmesi halinde katma değer vergisi her bir oranın matrah toplamı dikkate alınarak hesaplanacaktır.

Özel tüketim vergisi kapsamına giren mallar için düzenlenen fatura veya fatura yerine geçen belgelerde **KDV uygulamasından farklı olarak** her bir mal için ayrı ayrı ÖTV hesaplanması gerekmektedir.

IV. DİĞER HUSUSLAR

21 seri numaralı Değerli Kağıtlar Kanunu Genel Tebliği ile 210 Sayılı Kanuna ekli ve 3239 sayılı Kanun ile değişik değerli kağıtlar tablosunda yer alan değerli kağıtların bedelleri 01.01.2004 tarihinden geçerli olmak üzere yeniden belirlenerek, her bir çek yaprağının değerli kağıt bedeli 1.500.000.-TL olarak açıklanmıştır. Çek karnelerinin değişimi yasal açıdan zorunlu olmamakla birlikte, YTL'na geçişin teşvik edilmesi ve kullanım sırasında olabilecek muhtemel karışıklıkların önlenmesi amacıyla banka müşterilerinin ellerindeki mevcut TL ibareli çek karnelerini, **mevcut çek karnelerinin tam olarak iade edilmesi şartıyla**, 01.01.2005 tarihinden itibaren aynı sayıda YTL ibareli çek karneleri ile değiştirmek istemeleri halinde değişim işlemi değerli kağıt bedeli tahsil edilmeden yapılacaktır.

Öte yandan, 2 seri numaralı Vergi Kimlik Numarası Genel Tebliği'nde bankacılık ve mali hizmetlerle ilgili işlemlerde vergi kimlik numarasının tespiti ve kullanımı ile ilgili usul ve esaslar açıklanmıştır. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, bankalar ve özel finans kurumlarının TL banknot ve madeni paraları yeni çıkarılacak YTL banknot ve madeni paralarla değiştirme işlemi yaparken bu işlemlere muhatap veya taraf olan gerçek ve/veya tüzel kişilerin vergi kimlik numarasını tespit etmeleri ve bu işlemlere ilişkin belge, hesap ve kayıtlarında vergi kimlik numaralarına yer vermeleri zorunlu değildir.

SONUÇ

Paramızın taşıdığı kupür değeri bakımından, bugün dünyada rastlanmayan büyüklüklere ulaşması sonucunda, ifade ve yazılmasında çeşitli zorluklarla karşılaşılması ve parasal değer ve kayıtlarda genel bir sadeleştirilme yapılması amacıyla, 5083 sayılı Kanun ile 01.01.2005 tarihinden itibaren Yeni Türk Lirası tedavüle çıkarılacaktır.

⁴ Ödeme kaydedici cihazların (yazar kasalar) YTL'na göre işlem yapmaları hakkında, 15/05/2004 tarih ve 25463 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan, 60 seri numaralı Katma Değer Vergisi Mükelleflerinin Ödeme Kaydedici Cihazları Kullanmaları Mecburiyeti Hakkında Kanunla İlgili Genel Tebliğde ayrıntılı açıklamalar yapılmıştır.

Yeni Türk Lirasının tedavüle çıkma sürecinde; muhasebe uygulamaları ve kayıt düzeni açısından pek çok sorunun ortaya çıkması muhtemeldir. Ortaya ıkma olasılığı bulunan bu sorunlardan bazıları 13 sıra numaralı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nde yapılan düzenlemeler çerçevesinde yukarıda anlatılmıştır.